

COLECȚIA DE PĂSĂRI A MUZEULUI NATIONAL DE ISTORIE NATURALĂ "GRIGORE ANTIPA" DIN BUCUREȘTI (ROMÂNIA). ISTORIC ȘI PERSPECTIVE

THE BIRD COLLECTION OF "GRIGORE ANTIPA" NATIONAL MUSEUM OF NATURAL HISTORY FROM BUCHAREST (ROMANIA). HISTORY AND PERSPECTIVES

ANGELA PETRESCU

Abstract

The bird collection contains 11,500 specimens and approximately 10,000 food remains (pelets). A part of it is exhibited and could be seen by ordinary people and the other one is the scientific collection. The collections from public exhibition contain 1,800 specimens from 1,300 species, displayed in three halls. Two halls are dedicated to the Romanian fauna (600 specimens), containing also the Palearctic fauna. A hall with 1,200 specimens from approximately 1,000 species from world fauna, with birds from other continents: North America, Central America, South America, Africa, Asia (especially Indo-Malaysia) and Australia. The rest of 9,700 specimens and those 10,000 pelets forms the scientific collection formed by mounted, skin and mummified bird, birds in alcohol, carcasses and anatomic pieces in alcohol, legs, wings, tails, complete and incomplete skeletons, skulls, nests, stomachs contains, food remains, pellets. The Natural History Museum „Grigore Antipa” has the biggest and the most completed collections of birds from the Romanian fauna, 310 species and more than 5,500 specimens, including numerous rarities or even national unicates. The specimens belong from 350 localities, from all national provinces and during the last 100 years of the 171 years of the museum.

Cuvinte cheie: colecția de păsări, balguri, păsări naturalizate, cuiburi, ouă, schelete, cranii, inghuvii

Key words: bird collection, skin, mounted bird, nests, eggs, skeletons, skulls, pellets

ISTORICUL COLECȚIEI

Muzeul Național din București a luat ființă la 3 noiembrie 1834 prin ordinul princiar dat de prințul regent ALEXANDRU GHICA la inițiativa fratelui său marele ban MIHALACHE GHICA. Începuturile colecțiilor de păsări datează din 1835, când MIHALACHE GHICA donează muzeului 21 de exemplare de păsări pe care le-a naturalizat ȘTEFAN IPITIS și pe care putem să-l considerăm primul preparator al muzeului (MARINESCU, 1995).

Primul custode al muzeului, pictorul CAROL WALLESTEIN DE VELLA (1837-1859), profesor de desen la Colegiul Sfântul Sava, era și pasionat ornitolog. Piesele colectate și observațiile sale au stat la baza primei lucrări originale de ornitologie românească, "*Elemente de ornitologie dupe proprii observații locale chiar în Țara Românească*", tipărită în 1853 la Tipografia Sfintei Mitropolii din București (BĂCESCU & TĂZLĂOANU, 1955). În anii cât a condus muzeul a efectuat numeroase expediții de colectare și a inițiat primele schimburi de material zoologic cu Cabinetul Imperial de Istorie Naturală din Budapesta, când, în schimbul unor păsări autohtone a obținut moluște (1847) și păsări exotice (1848) (MARINESCU, 1995).

Urmașul său, CARLO FERRERATTI (1859-1867), a îmbogățit colecțiile de păsări cu piese colectate din Valahia sau obținute la schimb cu alte muzee din străinătate. Originar din Sardinia el a lucrat la muzeul din Torino ca preparator secund. Experiența lui de conservator la un mare muzeu european a fost motivul pentru care FERRERATTI a fost numit director al muzeului din București de către Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice în noiembrie 1860 (MARINESCU & IONESCU, 1985). Călătorește mult și în timpul scurt petrecut în muzeu obține prin schimburi numeroase piese. Un astfel de schimb este consemnat de MARINESCU (1995), care dă o listă cu piesele obținute de la Muzeul din Genova (o colecție de păsări din Europa) și de la Muzeul din Torino (751 păsări, 218 sp., provenind din toate regiunile Terrei). Multe piese proveneau din India (74 ex., 30 sp.), din Munții Himalaia (45 ex. 15 sp.), însă puține au rezistat incendiului din 1884, care a devastat clădirea Universității. Din toate aceste preparate, astăzi, vizitatorii mai pot admira un albatros, *Diomedea exulans*.

Au urmat apoi importante donații ca cele ale medicului român HILARIUS MITREA, cu păsări din Indonezia, colectate în perioada 1878 -1894, expuse și azi în vitrinele muzeului. HILARIUS MITREA, medic, naturalist și călător s-a născut la Rășinari la 18 mai 1842. Urmează cursurile Gimnaziului romano-catolic din Sibiu (1855) și Institutul medico-chirurgical din Cluj (1860). În 1864 susține dizertația "*Über Chloroform*" și obține titlul de "Doctor în medicină, chirurgie și obstetrică". În 1869 se înrolează ca locotenent-medic în armata colonială olandeză și pleacă în Indiile Orientale Olandeze, unde lucrează în diferite localități din Sumatra, Banka, Borneo (Kalimantan), Java, Celebes (Sulawesi) până în 1894 când se pensionează, după 25 de ani de activitate în arhipelagul indo-malaez, și se întoarce în Europa. Din 1897 a trăit la Viena până la moartea sa, în 1904 (MARINESCU & ANDREI, 1980).

În cei 25 de ani cât a lucrat ca medic în armata olandeză în arhipelagul indo-malaez a colecționat numeroase specii de vertebrate și nevertebrate pe care le-a donat muzeului din București în mai multe rânduri. Prima donație o face

în 1882 și se bucură de un elogiu deosebit în presa timpului. Apar articole în jurnalele epocii: “Familia”, “Tribuna”, “Românul”, “Timpul” (MARINESCU & ROJANCOVSKI, 1972; MARINESCU & IONESCU, op. cit.)

O listă completă a pieselor donate este publicată în revista Transilvania, nr. 21-22 din 1-5 noiembrie 1882, reluată de EMIL POP (1966). Din păsările colectate din sud-estul insulei Borneo au rămas astăzi, după 120 de ani, aproximativ 32 de specii cu 44 de exemplare (19 familii) din 146 de păsări și 46 de specii câte fuseseră inițial (27 familii). Toate aceste piese au fost determinate de specialiștii Muzeului Imperial din Viena, înainte de a ajunge la Muzeul din București. (PETRESCU, 2001).

Cea de a doua donație ajunge la București pe 13 iulie 1895, cu păsări din Moluca, Sumatra și Irian Jaya (Noua Guinee), determinate tot de specialiștii Muzeului Imperial din Viena (MARINESCU & IONESCU, 1985).

În 1894 colecțiile sporesc cu o altă donație cea a lui EMIL HOLUB, aduse din Africa de Sud, din celebrele sale expediții, expuse și în prezent în vitrinele muzeului nostru (MARINESCU, 1978). Emil Holub (1847-1902) medic și explorator ceh, pasionat de Africa, necunoscută în acea vreme, dorește să descopere ca și eroii adolescenței sale David Livingstone, Stanley sau Baines. Primele două expediții au fost în Transvaal (1873), Shoshong și Mashoualand în 1873-1874. A treia expediție, începută în 1875, este descrisă în cel de al doilea volum din „*Seven years in South Africa*” (1881) și s-a desfășurat pe râul Zambezi. Se întoarce în Europa în 1879 unde petrece 4 ani ținând conferințe și expunând colecțiile sale. În 1883 vine în Africa împreună cu soția și plănuiește să traverseze Africa de la Cape Town până în Egipt. În iunie 1886 echipa sa pleacă spre nordul râului Zambezi și explorează regiunea, necunoscută atunci, între râul Zambezi și afluentul său Kafue, dar expediția are un sfârșit dezastruos. În 1887 se reîntoarce în Austria. Din expedițiile sale HOLUB a colectat 60000 de obiecte de etnografie și de științele naturii, obiecte pe care le-a dăruit ulterior la sute de muzee. Moare în 1902 din cauza unei boli tropicale necunoscute.

Prințul DIMITRIE GHICA-COMĂNEȘTI, (1839-1921) împreună cu fiul său NICOLAE GHICA-COMĂNEȘTI (1875-1921), din 22 octombrie 1895 și până în 22 februarie 1986, timp de cinci luni, au explorat vestul Somaliei. Călătoria lor va fi consemnată în două cărți, prima scrisă de NICOLAE GHICA, “*Cinq mois au pays des Somalis*”, apărută în 1897 la Geneva, iar cea de-a doua, în românește, îl are ca autor pe tată, Dimitrie, “*O expediție română în Africa*”, apărută în același an la editura Socec (PETRESCU, 2005b). O parte din piesele colectate în această expediție și prezentate într-o listă în prefața cărții lui DIMITRIE GHICA (201 exemplare din 20 specii) au fost donate muzeului din București, la 14 octombrie 1896.

Multe specii au fost achiziționate după anul 1894 de GRIGORE ANTIPA de la firme specializate din Germania (Naturwissenschaftliches Institut, Naturalien & Lehrmittel Handlung ”Wilhelm Schluter” Halle A.S.; Ernst Bottchen; G. Schneider; I. F. G. Umlauff din Hamburg). În cei 50 de ani cât a condus muzeul, a primit donații de la numeroși exploratori, vânători și naturaliști, români sau străini: THEODOR BRAY (păsări din Africa de Sud) și G. ED. FLECK (păsări din Africa de Sud); dr. A. BRINKMANN (păsări din Danemarca). MIHAIL ȘUTZU (păsări din Africa); ELENA CANTACUZINO, soția profesorului ION CANTACUZINO, ilustră personalitate medicală, donează muzeului de zoologie câteva păsări, din Insula Spitzberg, în 1906. Profesorului Ion Cantacuzino pe lângă colecțiile de artă adună mult material zoologic de la Roscoff și de la Banyuls-sur-Mer unde fauna și flora marină l-au atras cu deosebire, așa încât s-a reîntors în aceste stațiuni aproape în fiecare vacanță în tinerețe. Toate aceste preparate le-a donat muzeului din București.

În 1894-1895 GRIGORE ANTIPA a cumpărat o colecție de 20 de păsări de la ERNST HAUSMANN, iar în 1907-1908 o colecție 55 păsări din Japonia, Lacul Baikal și Extremul Orient. ERNST HAUSMANN (1865-1942) împreună cu tatăl său WILHELM HAUSMANN (1822-1900) erau naturaliști amatori pasionați, care s-au remarcat în toată Europa ca excelenți taxidermiști și ornitologi și care au publicat o serie de observații cu contribuții valoroase din zona Brașovului (CIOCHIA & BARBU, 1983)

În 1913 muzeul primește o colecție de 35 de păsări din America de Sud donată de abatele FOUCHER, conservator la Muzeul Institutului Catolic din Paris. Lista celor 34 de specii a fost întocmită de DOMBROWSKI și se află în arhiva muzeului.

Din august 1895 și până în anul 1916, a lucrat la muzeu ca ornitolog și taxidermist ROBERT RITTER VON DOMBROWSKI, care a colectat, a preparat și a îmbogățit colecțiile muzeului cu păsări din România. Totodată studiază această colecție, sintetizează toate observațiile sale în volumul “*Ornis Romaniae*” (apărută la București în 1912), lucrare de referință pentru ornitologia românească. De la el a rămas o colecție științifică, cu peste 1000 de balguri, incluzând și unele păsări străine.

După plecarea lui DOMBROWSKI, muzeul nu a avut specialist în ornitologie până în 1950. În toată această perioadă, colecția de păsări a sporit cu puține exemplare colectate de NICOLAE SEMEN, MIHAI BĂCESCU și alți angajați ai muzeului. Preocupările ornitologice ale lui MIHAI BĂCESCU, renumit oceanolog și carcinolog, directorul muzeului în perioada (1965-1988) s-au concretizat într-o lucrare cu totul deosebită, unică în felul ei, care pune în lumină geniul și preocupările empirice ale poporului român pentru zoologie „*Păsările în nomenclatura și viața poporului român*”, 1961.

În timpul celui de al doilea Război Mondial, de colecția de păsări s-a ocupat IOSIF LEPSI. El a redeterminat piesele care nu aveau etichetă sau aveau etichetele parțial distruse. A alcătuit o listă a preparatelor expuse în vitrine cu numele științific, locul de colectare, data și donatorii, numărul de inventar, și a reușit să salveze astfel o mare parte din preparate.

O sporire rapidă și substanțială a colecțiilor de păsări, cuiburi, ouă, balguri, tarso-metatarsuri (picioare), ingluvii, stomacuri, piese anatomice umede, schelete a fost posibilă prin activitatea celor doi ornitologi pasionați ai muzeului, AUREL PAPADOPOUL și MATEI TĂLPEANU, care au adunat în cei aproape 40 de ani de activitate în muzeu mii

de piese. Concomitent ei au realizat numeroase schimburi cu alte muzee din lume: SUA (Michigan), Cuba (Havana), Germania (Berlin), Italia, China.

Primul ornitolog al muzeului după ROBERT DOMBROWSKI, AUREL PAPADOPOL, este permanent preocupat de realizarea unei colecții complete de păsări din fauna României. Efectuează numeroase expediții de colectare în care adună peste 2000 de piese ornitologice, 1500 de păsări (250 de sp.), 170 ouă (47 sp.), cuiburi, ingluvii, cranii și alte piese anatomiche. Toate au fost valorificate în peste 120 de lucrări științifice și alte 120 de lucrări de popularizare. Născut în Sighetul Marmației la 9 iulie 1923, își definitivează studiile cu Facultatea de Biologie (1947-1951) la Iași. Remarcat de MIHAI BĂCESCU în 1951 la Stațiunea Zoologică, „Ion Borcea” de la Agigea, îi urmează propunerea și se transferă la Muzeul „Grigore Antipa” unde lucrează până la retragerea din activitate în 1989 (PETRESCU, 1995).

MATEI TĂLPEANU s-a născut la 21 septembrie 1927 la Craiova unde își face studiile elementare și secundare. Ulterior se orientează către o carieră juridică pentru a continua tradiția familiei, dar renunță și se înscrie la Facultatea de Biologie în 1949, pe care o termină în 1953 cu o teză în ornitologie. În Muzeul „Grigore Antipa” lucrează din 1958 până în 1988 la pensionarea sa ca ornitolog. Publică peste 120 de lucrări științifice și 4 cărți. Multe articole sunt publicate în revista muzeului la care este secretar de redacție de la volumul V (1964) până la volumul XXIX (1987). În numeroasele expediții pe teren el colectează specii de păsări care lipseau din colecție: *Apus melba*, *Oxyura leucocephala*, *Anser erythropus*, *Calidris alba*, *Calidris ferruginea*, studiază păsările sub aspect ecologic din zone necercetate din punct de vedere ornitologic: sudul Olteniei, Vrancea, Dobrogea și Delta Dunării (POPESCU-GORJ, 1989).

Recent au intrat în colecțiile noastre păsări colectate din Indonezia aduse de Expediția zoologică organizată de Muzeul „Grigore Antipa” în perioada 16 februarie-21 iunie 1991 în colaborare cu Muzeul de Zoologie din Bogor (Indonezia). Echipa a fost formată din patru specialiști români de la muzeu: DUMITRU MURARIU, mamalog, directorul muzeului și șeful expediției, MODEST GUȚU, carcinolog, ALEXANDRU MARINESCU, muzeolog și CORNELIU PÂRVU, entomolog și de doi colegi indonezieni: S. KOESTOTO, mamalog și MOHAMAD TOHA, tehnician. În afara materialului din grupele pe care le studiază cei patru cercetători români, aceștia au colectat și 71 de păsări. Materialul provine din trei stații: estul Insulei Kalimantan (Lhok Tuan, în estul Parcului Național Kutai), sudul Insulei Sulawesi (Ujung Pandang) și din Insula Bunaken (la nord de Sulawesi), 51 de păsări sunt conservate în alcool, 2 sunt naturalizat-montate și 18 balguri, din 30 de specii, 26 genuri și 20 familii (PETRESCU, 2000).

În anul 1994, în perioada 11 aprilie-12 iulie, Muzeul de Istorie Naturală din București organizează o expediție în Brazilia în colaborare cu Universitatea Santa Ursula. Membrii expediției 5 specialiști și un tehnician (DUMITRU MURARIU, mamalog, șeful expediției; MODEST GUȚU, oceanolog; NICOLAE GĂLDEAN, hidrobiolog; NĂSTASE RĂDULEȚ, mamalog; DOREL RUȘTI, lepidopetrolog și IONESCU MARCEL, taxidermist) au traversat Brazilia de la Rio de Janeiro la Macapa. Din această expediție au adus 18 păsări (10 naturalizat-montate și 8 balguri) (14 sp.).

În 1999 și 2002 muzeul achiziționează colecția de lucru a ornitologului DIMITRIE RADU alcătuită din 89 de păsări (25 naturalizat-montate, 64 de balguri) și 193 de ouă (21 de specii).

În iulie 2004 MARIA PASPALLEVA, ornitolog, donează muzeului 28 de balguri (5 sp.), provenind din Bulgaria.

La început de mileniu trei, modalitățile de îmbogățire a colecțiilor diferă radical de cele din secolul al XIX-lea. Ornitologii nu mai sunt înarmați cu puști. Păsările nu trebuie împușcate pentru a fi determinate. Sunt filmate, fotografiate, observate, iar informațiile obținute în acest mod pot fi răspândite rapid prin lucrări, internet.

Pentru muzeul din București ocrotirea păsărilor a devenit o problemă importantă, pe care încearcă să o transmită copiilor prin conferințe, expoziții temporare, activități interactive. În general agreem achizițiile numai dacă colecția a aparținut unei personalități științifice sau piesa este legată într-un fel de numele unui om de știință. Refuzăm achiziții de la persoane individuale, pentru a nu încuraja acest tip de comerț. În ultimii 30 ani specialiștii muzeului „Grigore Antipa” nu au împușcat păsări pentru colecție. Primim donații, păsări găsite moarte din cauze naturale, oferite de voluntari.

Schimbările sunt o altă modalitate de a ne îmbogății colecțiile. Ele sunt făcute de specialiștii din muzeu cu alți specialiști de la alte muzee din țară sau străinătate. De asemenea un rol deosebit îl are și cercetarea, căreia îi revine rolul de a lămurii pe deplin tot ceea ce se adună în timp în colecțiile dintr-un muzeu.

COLECȚIA ACTUALĂ DE PĂSĂRI A MUZEULUI DE ISTORIE NATURALĂ “GRIGORE ANTIPA”

Colecția de păsări cuprinde 11500 de exemplare și aproximativ 10 000 de resturi de hrană (ingluvii - studiate și publicate de specialiștii muzeului în decursul anilor) și poate fi divizată în două părți. Una care este expusă și poate fi vizitată, iar cealaltă parte alcătuiește colecția științifică. Colecția din expoziția publică cuprinde peste 1800 de exemplare, din 1300 de specii, expuse în trei săli. Două săli sunt cu păsări din fauna României (600 de exemplare), care reprezintă și faună paleartică, caracteristică continentului Europa. O sală cu 1200 de exemplare din aproximativ 1000 de specii faună mondială, cuprinzând păsări din celelalte continente: America de Nord, America Centrală, America de Sud, Africa, Asia (în special Indo-Malaezia), Australia. Restul de 9 700 de exemplare alături de cele 10 000 de resturi de hrană formează colecția științifică alcătuită din păsări naturalizat-montate, balguri, păsări mumificate, păsări în alcool, carcase și piese anatomiche în alcool, picioare, aripi, cozi, schelete complete și incomplete, cranii, cuiburi, continuturi stomacale, resturi de hrană, ingluvii și resturi regurgitate.

Muzeul posedă cea mai importantă și completă colecție de păsări din fauna României, 310 specii și peste 5500 de exemplare, din care numeroase rarități sau chiar unicate naționale. Exemplarele provin din 350 de localități, situate

în toate provinciile țării și au fost colectate în ultimii 100 de ani (din cei 171 ai muzeului). Principalii colecționari au fost ornitologii care au lucrat în muzeu (ROBERT RITTER VON DOMBROWSKI, AUREL PAPADOPOL, MATEI TĂLPEANU) dar și alți zoologi sau tehnicieni din muzeu, altele au fost donate de ornitologi, vânători, iubitori ai naturii atât din România cât și din străinătate, în total peste 100 de nume. Catalogul acestei colecții a fost publicat în 1986-1987 în revista muzeului „Grigore Antipa” (PAPADOPOL & TĂLPEANU, 1986, 1987). Din 1989 colecția este studiată, îngrijită și îmbogățită de ANGELA PETRESCU. În revista muzeului, *Travaux du Muséum national d'Histoire naturelle* „Grigore Antipa”, în cele 48 de volume, au fost publicate peste 170 de lucrări de ornitologie. Printre piesele prețioase, din punct de vedere științific, sunt 2 exemplare, mascul și femelă de *Tetrao urogallus rudolphi*, neotip, donat ȘTEFAN KHOL (ornitolog din Reghin) și aproximativ 120 de specii din fauna mondială, care acum sunt pe lista roșie (kiwi, păsările paradisului, etc.), iar dintre speciile dispărute *Raphus cuculatus*.

Evoluția colecției de păsări, din muzeul nostru, este legată de specialiști, de donatori, dar și de atelierului de taxidermie (DUMITRESCU, 1966). Astăzi taxidermia a căpătat dimensiunile unei științe practicate în cercuri restrânse, în principal în muzeele de științele naturii. Numele de taxidermie vine de la gr. *taxis* = aranjament și gr. *derma* = piele. Este știință, dar și artă a conservării animalelor după moarte, prin reconstituirea corpului și aranjarea lui într-o poziție cât mai naturală. Taxidermia a evoluat odată cu descoperirea unor substanțe chimice, toxice ca arsenicul, acidul boric, care au fost folosite în prepararea pieilor, ceea ce le-a mărit durata de viață. Primele încercări de naturalizare sunt făcute în preajma anului 1760 la Metz (Franța) de un farmacist, BAPTISTE BECOEUR, care avea și o colecție de păsări. Tehnica a fost răspândită de LOUIS DUFRESNE (1752 -1832), membru al expediției "La Perouse", angajat în iunie 1793, ca naturalist în departamentul de zoologie al Muzeului Național de Istorie Naturală din Paris, unde a rămas până la moartea sa din 1832.

Primele colecții din muzeul bucureștean aveau numai păsări naturalizat montate. La început, într-o manieră empirică practică de persoane fără o pregătire deosebită, dotate cu simț estetic. În 1846, la 15 mai este angajat NICOLAE ZACHI ca ajutor de conservator, având în vedere experiența lui de vânător, care lucrase la Cabinetul de Istorie Naturală din Budapesta. Lucrează în muzeu timp de doi ani, până în 1848 și îl însoțește pe CAROL WALLENSTEIN în câteva excursii științifice pentru colectarea de material. În 1856 este angajat pe acest post de ajutor de conservator GEORGES WALLENSTEIN, fiul lui CAROL WALLENSTEIN, fără să primească nici-o remunerație. Primul post de preparator al muzeului este creat în 1858 când este angajat PETRACHE GHEORGHIU (MARINESCU & IONESCU, 1985).

Din august 1895 GRIGORE ANTIPA angajează ca taxidermist pe ROBERT RITTER VON DOMBROWSKI (1869-1932), la recomandarea profesorului STEINDACHNER de la Muzeul din Viena. Ornitolog pasionat, vânător și preparator, DOMBROWSKI lucrează 21 de ani în muzeu, contribuind considerabil la sporirea colecțiilor de păsări și participă la realizarea câtorva diorame. În 1918 părăsește România (MARINESCU 1994). Timp de șase ani muzeul nu are preparator. În decembrie 1921 este angajat RUDOLPH I. POPP, care avea experiența marilor ateliere europene, dar părăsește repede muzeul pentru a pleca într-o expediție internațională în Columbia Britanică și Alaska.

Din 1924 postul de preparator este ocupat provizoriu de EMIL WILKE, profesor de științele naturii la Școala Evanghelică din București. În ianuarie 1926 este angajat ca preparator RICHARD HOENICKE până în 1938. Apreciat de GRIGORE ANTIPA pentru abilitățile lui, RICHARD HOENICKE, realizează trei diorame, prezente și astăzi în muzeu (“*Viața la gurile Dunării*”, “*Viața la Capul Caliacra*” “*Viața la țărnel stâncos al Mării Negre*”). Prepară de asemenea materialul prezentat la expozițiile internaționale, care au reprezentat foarte bine România. Din aprilie 1939 este angajat ca preparator taxidermist MAX BLEICH, care lucrează în muzeu până la moartea sa (9 mai 1944). Niciunul din acești preparatori nu au atins dăruirea și pasiunea lui DOMBROWSKI pentru păsări. MAX BLEICH, este maestrul altui taxidermist NICOLAE SEMEN, care a lucrat în muzeu din 1939 până în 1974. Vânător și ornitolog amator colectează piese rare pentru fauna României, pe care le și publică reluând buna tradiție lăsată de ROBERT RITTER VON DOMBROWSKI. MARCEL IONESCU învață meserie de la NICOLE SEMEN începând cu anul 1971, prepară păsări colaborând cu cei doi ornitologi ai muzeului AUREL PAPADOPOL și MATEI TĂLPEANU, care au alcătuit cea mai mare și completă colecție de păsări din fauna României. MARCEL IONESCU se retrage în iunie 2000, iar postul de taxidermist îl ocupă ucenicul sau RADU PANĂ, specializat tot pe prepararea păsărilor.

Metodele și mijloacele tehnice de conservare sunt specifice fiecărui tip de colecție. În colecția de păsări din muzeu piesele sunt conservate ca: păsări naturalizat-montate, balguri, păsări mumificate, păsări congelate, aripi, cozi, pene, tarso-matatarsuri, păsări în alcool, piese anatomice în alcool, schelete complete montate, nemontate, crani, alte oase, cuiburi, ouă, coji de ouă, resturi de hrană, stomacuri cu conținut stomacal, ingluvii.

Păsările naturalizat-montate au apărut ca preparate în colecțiile de păsări din considerente estetice.

Pe măsură ce colecțiile cresc, depozitarea acestora în condiții optime devine o mare problemă, de aceea pentru a câștiga spațiu, iar piesele să fie depozitate în siguranță în sertare și dulapuri bine izolate, muzeografi au trecut la o nouă formă de conservare-balgul. Cuvântul în limba română este preluat ca atare din limba germană și înseamnă piele. Păsările sunt jupuite, se elimină carcasa, oasele gâtului, se păstrează oasele aripilor, picioarelor și craniul. Corpul absent este înlocuit cu călți, cu un corp artificial de aceeași mărime cu carcasa naturală. Aripile sunt strânse pe lângă corp. Fiecare exemplar este măsurat, cântărit, se notează sexul, datele de colectare. Toate acestea sunt scrise pe o etichetă care însoțește preparatul.

Păsările mumificate sunt uscate, după ce au fost tratate, injectate în prealabil cu formol sau alte substanțe conservante. Se recurge la această soluție extremă, atunci când din diferite motive, pe teren sau în laborator, exemplarele nu pot fi conservate în celelalte două forme descrise.

Păsările congelate reprezintă o modalitate modernă de păstrare a păsărilor în colecții practică în Canada și USA. Exemplarele sunt păstrate în congelatoare și folosite în diverse cercetări, în special de genetică. Muzeul din București nu utilizează acest mod de conservare decât pe o perioadă scurtă de timp, adică de la colectare până la prepararea lor, dar uneori acest timp poate ajunge și la 4-5 ani.

Aripile, cozile, penele și tarso-matatarsuri, pot fi utilizate la constituirea de colecții și reprezintă o modalitate de a conserva exemplare care nu sunt întregi, sau care sunt degradate și nu mai pot fi naturalizat-montate, fie balguri. În colecția noastră sunt peste 800 exemplare de matatarsuri.

Păsările și piesele anatomice în alcool au avantajul că pot fi preparate foarte ușor atât în condiții de laborator cât și pe teren. Nu implică servicii auxiliare de taxidermie, complicate, cu substanțe chimice, unelte, sau etape ce trebuie respectate în timp și păstrează întreaga pasăre cu toate organele și țesuturile, care pot fi folosite la studii anatomice sau genetice. Colecția de păsări conservate în alcool din muzeu este recentă, inițiată după 1990, iar până acum sunt inventariate 300 de piese

Scheletele, craniile, sau alte oase provin de la exemplarele degradate, care nu mai pot fi naturalizate. Sunt folosite în studii de anatomie sau ca materiale comparative în cercetările paleontologice și arheozoologie. În colecția muzeului sunt 354 de crani, 210 piese în colecția de păsări (190 crani + 30 schelete neasamblate) și 146 piese în colecția de anatomie comparată. Din cele 210 crani din colecția de păsări 116 sunt de nonpaseriforme și 94 de paseriforme (15 ord., 41 fam., 130 sp.) (PETRESCU & CHIȘAMERA, 2003).

Cuiburile sunt luate din natură numai după ce cercetătorul s-a asigurat că sunt părăsite, sau că păsările au terminat perioada de reproducere, iar puii au părăsit cuibul. În colecție se păstrează în cutii de carton, după ce au fost tratate cu o soluție insecticidă. Fiecare piesă are atașată de ea o etichetă cu numele speciei, datele de colectare, numele celui care a colectat cuibul. Colecția de cuiburi are numai trei referințe bibliografice, PAPADOPOLO (1993), care analizează cuiburile de *Hippolais pallida ellaeica* (LIDERMANN, 1843), PETRESCU & STĂNESCU (2002), care prezintă o expoziție temporară organizată în 2001 unde pe lângă alte preparate au fost prezentate 45 de păsări naturalizate la cuib și 30 cuiburi din colecția științifică și catalogul colecției.

Muzeul "Grigore Antipa" are o colecție mică de cuiburi, colectate în cei aproape 100 de ani de când a fost deschis în clădirea actuală. Colecția cuprinde 443 de cuiburi din 30 de familii și 89 de specii. Din fauna României sunt 420 de cuiburi (83 sp.), iar 22 din Africa (5 specii de *Ploceus*, fam. Ploceidae) și unul din America de Sud (*Synallaxis albescens*, fam. Furnariidae). O parte din cuiburile de ploceide, 17 exemplare de *Ploceus* sp., 2 exemplare de *Ploceus intermedius* RUPPELL 1845 și 1 exemplar de *Ploceus nigricollis* (VIEILLOT, 1805) au fost colectate de academicianul MIHAI BĂCESCU și echipa sa (THEODOR NALBANT, DRAGOȘ NECULCE, GEZA JULIUS MÜLLER) în timpul expediției Muzeului "Grigore Antipa" în Tanzania în 1973-1974. Celelalte cuiburi de ploceide și cel de furnariid, au fost achiziționate de GRIGORE ANTIPA (PETRESCU, 2005).

Din aceste 443 de piese, 384 sunt conservate în colecția științifică, iar 59 de cuiburi sunt expuse alături de păsări ca preparate naturalizate în expoziția publică.

Colecția veche conține 49 de cuiburi din fauna României și cele 5 cuiburi din fauna străină. La aceste piese se adaugă materialul colectat de cercetătorii muzeului în deplasările pe teren și cel donat de alte persoane.

Ouăle și cojile de ouă pot fi colectate și depozitate în colecții. Putem colecta ouă din pontele distruse sau părăsite, ouă proaspete (fără a colecta întreaga pontă), ori coji de ouă, după ce puii au eclozat. Nu recomandăm colectarea lor doar din porniri estetice, pentru că sunt frumoase și ne plac ci numai cu un scop științific bine întemeiat. Pentru a fi păstrate în colecție trebuie preparate, conținutul eliminat, iar interiorul bine spălat. Orice urmă de substanțe proteice uscate atrage dăunători în colecție. Ouăle preparate sunt etichetate și păstrate în cutii de carton cu vată, în setare sau cutii mai mari, ferite de lumină și de praf. Cojile de ouă sunt căutate astăzi pentru studii asupra toxicității mediului; este un mod de a proteja populațiile de păsări, cercetându-le fără să le distrugem pontă. Colecția de ouă a muzeului conține peste 1600 de exemplare, iar o parte din ea provine de la malacologul I. P. LICHERDOPOL (641 ouă), profesor de fizică și chimie. În literatura românească de specialitate LICHERDOPOL este cunoscut ca malacolog (GROSSU, 1936). Exista obiceiul ca malacologii pe lângă colecțiile de cochilii să întocmească și colecții de ouă. După moartea sa, soția acestuia, MARIA LICHERDOPOL, donează, pe 3 ianuarie 1912, o parte din colecția de ouă. Cealaltă parte va ajunge la Muzeul Olteniei din Craiova.

Resturile de hrană și ingluviile sunt colectate de obicei din locurile unde se hrănesc păsările, care lasă resturi de hrană după care pot fi identificate, așa cum sunt ciocăniturile, răpitoarele mari sau mici. Stomacurile sunt obținute din carcasele de la taxidermie și conservate în alcool sau formol. După ele pot fi studiate dietele diferitelor specii de păsări. Ingluvii (resturi regurgitate) sunt resturi de hrană nedigerată regurgitate de păsările răpitoare de noapte sau de zi, ciori, pescăruși, prigorii, berze. Ele pot fi păstrate uscate, sau în alcool și cercetate sau folosite ca material comparativ. Muzeul deține o colecție de 1700 conținuturi stomacale adunate între 1950-1980 și peste 10 000 de ingluvii.

Colecții de fotografii, filme, sunete sau cântece ale păsărilor nu avem încă. Acum când protecția păsărilor se impune mai pregnant ca oricând, fotografierea, filmarea sau înregistrarea, este o modalitate modernă de a le cunoaște.

BIBLIOGRAFIE

- BĂCESCU M. & TĂZLĂOANU I. 1955. *Centenarul primei lucrări originale de ornitologie românească: Carol Wallenstein, "Elemente de ornitologie"*. Ocrotirea Naturii. **1**: 127-131.
- BĂCESCU M. 1961- *Păsările în nomenclatura și viața poporului român*. Edit. Acad. R.P.R. București.
- CIOCHIA V. & BARBU A. 1983. *Avifauna Țării Bârsei, ieri și azi, privită prin intermediul colecției ornitologice Hausmann*. An. Banatului. Șt. Nat. Muzeul Banatului Timișoara. **1**: 181-194.
- DOMBROWSKI R. R. 1912. *Ornis Romaniae. Die Vogelwelt Rumänien's*. București. 922p.
- DUMITRESCU V. 1966. *Vechi preparatori din Muzeul de Istorie Naturală "Grigore Antipa"*. Revista Muzeelor **3**(2): 119-120.
- GROSSU A. 1936. *Naturalistul I. P. Licherdopol*. Revista Șt. "V. Adamachi". **22**(1): 32-37.
- HOLUB E. 1881- *Seven Years in South Africa: Travels, researches, and hunting adventures, between the Diamond Fields and the Zambesi (1872-1879)*. 2 vols. 8 vo. First English ed.: London: Sampson Low
- MARINESCU A. & ROJANCOVSKI E. 1972. *La collection zoologiques "Dr. Hilarie Mitrea" du Muséum d'Histoire Naturelle "Grigore Antipa"*. Trav. Mus. d'Hist. Nat. "Gr. Antipa". București. **12**: 439 - 446.
- MARINESCU A. 1978. *Un explorator și un colecționar în Arhipelagul Malaez, dr. Ilarie Mitrea*. Studii și Note. Din tradițiile medicinei și ale educației sanitare. (Ed. Medicală): 367 – 371. București.
- MARINESCU A. & ANDREI M. D. 1980. *Hilarie Mitrea, 1842-1904, medic, călător și explorator român, un mare donator al muzeului. "Dr. Hilarie Mitrea, un mare donator al muzeului"*. (Ed. Muzeul de Istorie Naturală "Grigore Antipa"): 1- 40. București.
- MARINESCU A. 1983. *Exploratorul Emil Holub, donator al Muzeului de Istorie Naturală din București*. Revista Muzeelor. **20**(9): 60-67.
- MARINESCU A., IONESCU A. 1985. *Le Muséum d'Naturelle de Bucharest (1834-1984.) Apreçu chronologique*. Trav. Mus. d'Hist. Nat. "Gr. Antipa". București. **27**: 375- 417.
- MARINESCU A. 1994. *Robert Ritter von Dombrowski, repere biografice și câteva considerații asupra activităților desfășurate la Muzeul de Zoologie din București*. Revista Muzeelor. **31**(4): 59-65.
- MARINESCU A. 1995. *160 de ani de la înființarea Muzeului Național*. Revista Muzeelor. **32** (3): 43-52.
- PAPADOPOL A. & TĂLPEANU M. 1986. *Catalogue des collections ornithologiques provenant de Roumanie conservées au Muséum d'Histoire naturelle "Grigore Antipa". I. Gaviiformes – Gruiformes*. Trav. Mus. d'Hist. Nat. "Gr. Antipa". București. **28**: 199-246.
- PAPADOPOL A. & TĂLPEANU M. 1987. *Catalogue des collections ornithologiques provenant de Roumanie conservées au Muséum d'Histoire naturelle "Grigore Antipa". II. Charadriiformes - Passeriformes*. Trav. Mus. d'Hist. Nat. "Gr. Antipa". București. **29**: 213-316.
- PAPADOPOL A. 1993. *Contributions à la connaissance de Hypolaïs pâle, Hippolaïs pallida (Aves, Sylviidae) en Roumanie; des aspects phénologiques, écologiques et de comportement chez Hippolaïs pallida elaeica (Linderm., 1843)*. Travaux du Muséum d'Histoire naturelle "Grigore Antipa". **33**: 421-439.
- PETRESCU ANGELA. 1995. *Ornithologist Aurel Papadopol at the age 70*. Trav. Mus. d'Hist. Nat. "Gr. Antipa". București. **35**: 665- 668.
- PETRESCU ANGELA. 2000. *Birds collected by Zoological Expedition of "Grigore Antipa" Museum from the Indonezian arhipelago (1991)*. Trav. Mus. d'Hist. Nat. "Gr. Antipa". București. **42**: 195-208.
- PETRESCU ANGELA. 2001. *List of birds collected by Hilarie Mitrea from Barito Valley (Kalimantan - Indonesia) from the collection of "Grigore Antipa" National Museum of Natural History (Bucharest)*. Trav. Mus. d'Hist. Nat. "Gr. Antipa". București. **43**: 291-303.
- PETRESCU ANGELA & STANESCU MIHAELA. 2002. *"Bird eggs and nests" temporary exhibition at the "Grigore Antipa" National Museum of Natural History (Bucharest)*. Trav. Mus. d'Hist. Nat. "Gr. Antipa". București. **44**: 487-491.
- PETRESCU ANGELA & CHIȘAMERA G. 2003. *Catalogue of the bird skulls collection of "Grigore Antipa" National Museum of Natural History of Bucharest (Romania)*. Trav. Mus. d'Hist. Nat. "Gr. Antipa". București. **45**: 331-364.
- PETRESCU ANGELA. 2005 a. *Bird nest collection of "Grigore Antipa" National Museum of Natural History (Bucharest)*. Trav. Mus. d'Hist. Nat. "Gr. Antipa". București. **48**: (sub tipar).
- PETRESCU I. 2005 b. *110 ani de la prima Expediție românească în Africa*. Revista Muzeelor (sub tipar).
- POP E. 1966. *Der Arzt und Naturwissenschaftler Ilarie Mitrea. Forschungen zur Volksund Landerskunde*. **9** (1): 5-30.
- POPESCU-GORJ A. 1989. *L'ornithologie Matei Tălpeanu a sa retraite*. Trav. Mus. d'Hist. Nat. "Gr. Antipa". București. **30**: 407-408.
- WALLESTEIN, C. 1852 *"Elemente de ornitologie dupe proprii observații locale chiar în Țara Românească"*, Tipografia Sfintei Mitropilii. București.